

art אמנות

התערוכה מאיסטנבול: בישראל עושים כבוד לאמנות הטורקית

שבעה אמנים טורקיים עכשוויים מציגים את יצירותיהם בתערוכה "שורשים וצמיחה", במוזיאון לתרבות האיסלאם ועמי המזרח בבאר שבע. משטיחים רקומים ועד לעבודות שמוחות על השמרנות - העבודות מצביעות על לא מעט דמיון בין החברה הישראלית לזו הטורקית

מאקס אקיני והעגבניות מתוך התערוכה

דבי לוזיה פורסם: 09.04.19, 08:16

היחס שלנו לטורקיה לא יציב, בלשון המעטה. עכשיו אנחנו מאוהבים בה בגלל סדרת הטלוויזיה "הכלה מאיסטנבול". זה כמובן השכיח מאיתנו את ההתבטאויות בעלות הניחוח האנטישמי של ארדואן. לפני כמה שנים נהרנו לטורקיה תודות למלונות הכל-כלול, אחר כך התרחקנו ממנה בגלל פרשת המרמרה. עכשיו הישראלים ההפכפכים יוצאים לסיורים מאורגנים בעקבות פארוק וסוריה.

שתף בסייבוק

הדפסה

שלח נתבה

תאבה לנתבה

ציהו לשבועיים מתנה

עתה, משנפתחה התערוכה "שורשים וצמיחה: אמנות מסורתית ועכשווית מטורקיה" במוזיאון לתרבות האיסלאם ועמי המזרח בבאר שבע, ניתנה לנו הזדמנות לעמוד על כמה היבטים מרתקים בתרבות הטורקית, להכיר קצת את ההיסטוריה שלה ולגלות שלמעשה יש לא מעט קווי דמיון בינים.

מסע

למד ערבית בלי לנאת מהבית

קורס ערבית באינטרנט עם מורה ב Live הדורך הכי סחה ומהירה ללמוד ערבית!

LingoLearn

התערוכה, בה מציגים שבעה אמנים טורקיים עכשוויים, עוסקת בשילוב בין העבר וההווה דרך אמנות ומלאכות יד, שהן חלק בלתי נפרד מהתרבות הטורקית עוד מהתקופה העות'מנית. נקודת המוצא של התערוכה, כפי שמספרת מנהלת המוזיאון והאוצרת ד"ר שרון לאור-סירק, היא בשני אספנים ישראליים המחזיקים יחדיו תשעה שטיחי קילים ארזים שתי וערב מהמאה ה-18. השטיחים הנדירים נרכשו באיסטנבול והם היו במצב פיזי מאוד לא טוב. את הטיפול בהם הפקידו בידי בעלי מלאכה מקומיים, אשר ניקו והצמידו אותם לבדים תומכים לחיזוקם. לאור סירק חיפשה הקשר רחב יותר כדי להציג במסגרתו את שטיחי הקילים ויצרה קשר עם סוציה ארל, אוצרת טורקיה שחיה בברלין. יחד הן אצרו את התערוכה הנוכחית.

מתוך "שורשים ונתיחה" (גילום: רפי דלוה)

"לא כל האמים רעו
השתתף בתערוכה, בין
אם מסיבות פוליטיות או
אישיות", מספרת ארל.
"לא כל האמים בנייים
להתחייב לתצוגה של
שנה. במהלך העבודה,
המחשבות שלי על
התערוכה התמקדו
בהתנגשות בין החברה
המסורתית למודרנית
בטורקיה. פתאום ראית
משמעות חדשה בחיבור
בין העבודות, שמראה
ליצד המסורת דוכאה
בעידן של הרפובליקה
הטורקית. אנחנו צריכים
להבין שהמודרנה חלחלה
מאוד לאט, והתחושה היא
שלא הספקנו לעכל את המודרניזם וישר נשאבנו לפוסט מודרניזם – לעולם הדיגיטלי,
הטכנולוגי והגלובלי".

חשוב להבין את ההקשר ההיסטורי בו פועלים אמנים עכשוויים בטורקיה. יש לסטורקים
היסטוריה ארוכה, החל מהתקופה העות'מנית ועד להחלת מדינת הלאום אחרי מלחמת העולם
הראשונה על ידי אטאטורק (מייסד הרפובליקה הטורקית ונשיאה הראשון). "אטאטורק תרם
רבות להיפרדות העם מהמסורת, מהלך שכלל בעיקר שינוי סגנון הלבוש המקובל וגם שינוי
הכתב הטורקי מאותיות ערביות למערביות", מספרת ארל. "בגלל האופי השמרני של העם
הטורקי, המהלכים של אטאטורק יצרו הרבה התנגדות שלא יכלה לבוא לידי ביטוי".

ההשוואה לחזה בלתי נמוגת. נזאקט אקיגי והעגבניות. מתוך התערוכה

בחלק המסורתי של התערוכה, בנוסף לקילים, ניתן למצוא גם מגבות וכריות רקומות מאוסף מוזיאון ישראל. ריקמה הייתה חלק בלתי נפרד מכישוריה של כל אישה טורקיה, ובדי ריקמה נחשבו יקרים ונשמרו בתיבת הנדוויה. באמנות איסלאמית הרעיון המרכזי הוא אורנמנטיקה – הקישוט, שחוזר על עצמו. האורנמנטיקה מבוססת על מודלים וצורות בסיסיים שמופיעים בואריאציות שונות ובמגוון סכניקות.

שלוש עבודות בתערוכה מתחברות אל שטיחי הקילים. עבודת הרקמה של האמנית סדה הפסב עוסקת בדגם אוסייני לשטיחי הקילים המסורתיים - "ידיים על המותניים", שמסמל גם דמות אישה חזקה ועוצמתית. באופן כללי ניתן לומר שאף שמעמד האישה בחברה הטורקית המסורתית היה נחות, היה כבוד רב למלאכות היד והתוצרים, כמו שטיחי הקילים וגם עבודות הרקמה, שהיו הבסיס למשק הבית הקדום. הקילים שימשו לכיסוי הרצפה וגם לקברים. יחד עם עבודות הריקמה הם שימשו גם כנדוויה, ועבודות הריקמה שימשו כקישוטים בריקועים מוגנים.

העובדה שיש חמש נשים מתוך שבעה אמנים עכשוויים בתערוכה מצביעה על כך שגם היום, הנשא עדיין מעסיק בעיקר את הנשים, גם כשנקודת המוצא היא ביקורתית.

עבודה מרשימה מאוד היא שטיח עכשווי של זאקס אקיגי, תלמידה של אמנית המיצג המפורסמת מרינה אברמוביץ'. האמנית כבר עבדה בארץ ב-2012 ומבקרת בארץ לא מעט.

בשטיח המוצג עתה בתערוכה, דימויים של האמנית עצמה ארוגים בו בתנחות שונות. היא עצמה הופכת לאורגמנטיקה, כאילו מוותרת על חייה לטובת האמנות אבל מצד שני (ויש בתערוכה הזאת הרבה משמעויות כפולות), השיער שלה מדמה את שיערה של מדונה, המפלצת המיתולוגית הנשית שאומצה כסמל פמיניסטי של כוח. ביצירה של אקיגי, השיער הופך לענפים של שיח עגבניות, אחד הגידולים המרכזיים של טורקיה (אגב, הרבה מהתוצרת הטורקית מוצאה בזרע עגבניות ישראליות). האמנית אוכלת את העגבניות וההשוואה לחווה והתפוח היא בלתי מנעת.

אקיגי מציגה גם עבודת וידאו בהשראת שיטות השימור והשתזור של הפיסול הקלאסי במוזאונים באירופה. הטיפול בעבודות העתיקות מגן ושומר עליהן וכן

משמר את הקשר של צרכני התרבות המבקרים במוזיאונים אל התרבות והמסורת האמנותית בעבר. בעבודת הווידאו אקיגי מחקה את תנחות הפסלים במוזיאון ועל גופה מונחות תותבות פלסטיק המתאימות לאותם חלקים שהושלמו בעבודת השימור של הפסלים. מסכה המשלימה את האף והפה של הפסל מכסה את פיה ואפה של אקיגי ומקשה עליה את הנשימה. החנק שחווה האמנית בהנחת המסכה מרמז על השמרנות ועל הניסיון לשמר את העבר שעלולים לחנוק את החברה, שהרי שימור ושמרנות מקורם באותו השורש.

במחאה על השתרשות המסכה של אקיגי, מתוך "שורשים וצמיחה"

הרבה רבדים יש בתערוכה הזאת, והמתח בין המסורת למודרנה הוא נושא שאנחנו מכירים היטב מהחברה שלנו, ולכן יכולים מאוד להתחבר לגעגוע וכמיהה, למסורת שדוכאה, מצד אחד, ורצון להתחבר לעולם החדש מצד שני. גם אצלנו ניתן לראות חזרה לנושאים עדתיים שדוכאו ועתה

אם ירו בקולטע, נאציאנאליזם
באמנות שאצלו, שכמו בכל
העולם הופכת להיות רבגנית
ורב תרבותית הרבה יותר. גם
התכרה הישראלית בתחילת
דרכה התבקשה לשים מאחור
את העבר, את איחופה או את המזרח הקרוב ולהתמקד במקומה החדש. גם אצלו דוכאו
מסורות רבות על ידי המודרנה.

אחד הדברים המיוחדים בתערוכה הוא המבנה בה היא מוצגת. המוזיאון לתרבות האיסלאם
ועמי המזרח שוכן בתוך מסגד שנבנה על ידי הסולטן העות'מני עבדול חאמיד השני בשנת
1906 - מי בנה את באר שבע העתיקה ונתן אותה לבדואים בתמורה לאמנות שלהם
לאיספריה העות'מנית. התפישה של המוזיאון הוא להתייחס למבנה וליעדו המקורי ולא
להתעלם ממנו. ועל כן הוא מתחורה ביופיו גם ביצירות המוצגות.